

ілюструє агітаційний плакат з карикатурними мотивами, який має назву “Близок час расплаты” В. Иванова 1944 р. З яким задоволенням “фриц” вбиває дівча, яка відчуває надзвичайний біль!!!

6. Взагалі для сатиричних плакатів характерним є постійні звертання до фольклору, але ця риса проявилася не на зображеннях, а в лозунгах. Наприклад, “Что с веза упало – то пропало”, “На чужой каравай рот не разевай”, “Терем-тюрем” тощо.

Таким чином, протягом Великої Вітчизняної війни сатиричний продовжував розвивати традиції, набуті ще в 30-ті роки. У плакатах дещо змінилася ідея щодо “ворога народу”. Тепер у цій якості виступили фашисти, а за “гріхи” “своїх ворогів народу” на час війни забули. Сатиричний плакат висміював як діяльність конкретних державних діячів (Гітлера, Геббельса, Беніто Муссоліні), так і використав загальні образи (фашистські солдати). Сатиричний плакат мав важливе значення в підвищенні бойового духу простих громадян СРСР і сприяв наближенню перемоги.

В цілому виявленні способи і засоби висміювання можна використати у розвитку реклами, що може охоплювати різні сфери: починаючи від побутових і закінчуючи політичними питаннями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нурок А.Ю. Советский плакат в борьбе за коммунизм / А.Ю. Нурок. – М.: Академия художеств СССР, 1962. – 58 с.; Демосфенова Г.Л., Нурок А.Ю., Шантыко Н.И. Советский политический плакат / Г.Л. Демосфенова, А.Ю. Нурок, Н.И. Шантыко. – М.: Искусство, 1962. – 444 с.; Демосфенова Г.Л. Советские плакатисты - фронту / Г.Л. Демосфенова. – М.: Искусство, 1985. – 208 с.; Свиридова И.А. Советский политический плакат: некоторые тенденции развития плаката на современном этапе / И.А. Свиридова. – М.: Искусство, 1975. – 174 с.; Бабурина Н.И. Советский политический плакат: Слово о плакате / Н.И. Бабурина. – М.: Советский художник, 1984. – 83 с.; Комков Г.Д. На идеологическом фронте Великой Отечественной... / Г.Д. Комков. – М.: Наука, 1983. – 295с.

2. Шалигіна Д. Плакатна пропаганда в Україні в період Другої світової війни: електронний ресурс. – [Цит. 2012, 6 січня]. – Доступна з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Arvi/2008_11/Shalygina_D.pdf; Грідіна І.М. Зображальні джерела в дослідженні духовного життя населення України в роки Другої світової війни: електронний ресурс. – [Цит. 2012, 10 серпня]. Доступна з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_34/Gileya34/I14_doc.pdf. ; Її ж. Духовне життя населення України в роки Другої світової війни: до історіографії дослідження // Історичні і політологічні дослідження. – 2010. – № 1–2 (43–44). – С. 26–41; Салата О.О. Інформаційна війна Німеччини та СРСР за вплив на окупованих територіях у 1941-1944 рр. / О.О. Салата // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – 2009. – Вип. XVII. – С. 281–285.

3. Родс Э. Пропаганда. Плакаты, карикатуры и кинофильмы Второй мировой войны 1939-1945 / Энтони Родс; [пер. Ю.К. Бардина]. – М.: Эксмо, 2008. – 312 с.

4. Грідіна І.М. Зображальні джерела в дослідженні духовного життя населення України в роки Другої світової війни: – електронний ресурс. – Доступний з: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gileya/2010_34/Gileya34/I14_doc.pdf. – [Цит. 2012, 10 серпня]

5. Демосфенова Г.Л., Нурок А.Ю., Шантыко Н.И. Советский политический плакат / Г.Л. Демосфенова, А.Ю. Нурок, Н.И. Шантыко. – М.: Искусство, 1962. – С. 161.

6. Родс Э. Пропаганда. Плакаты, карикатуры и кинофильмы Второй мировой войны 1939-1945 / Энтони Родс; [пер. Ю.К. Бардина]. – М.: Эксмо, 2008. – С. 222.

УДК 343.2/7:343.91-055.2

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ЖІНКИ, ЯКА ВЧИНИЛА ЗЛОЧИН

Д. С. Фоменко, Н. О. Тімошенко

Резюме У даній статті передбачається розглянути таке явище ,як особистість жінки, яка вчинила злочин, виділити причини та умови жіночої злочинності, вплив психофізичних властивостей жінки на її суспільно-правову поведінку.

Ключові слова: особистість, жіноча злочинність, мотивація злочинів, причини і умови злочинності.

Наявність жіночої злочинності в Україні, а у певні періоди і її значне зростання, має вкрай негативні наслідки. Цей факт призводить до помітного погіршення якості виховання і появи бездоглядних дітей, розпаду сімей, поглиблює падіння моральності, негативно впливає на рівень духовності суспільства в цілому. Жіноча злочинність у теперішній час є дуже поширеним явищем. За інформацією Державної кримінально-виконавчої служби України станом на 1 березня 2011 року в установах Державної кримінально-виконавчої служби України перебувало 6,3 тис. засуджених жінок, з яких 103 неповнолітні. Тому на мій погляд існує необхідність вивчення жіночої злочинності метою розуміння причин і умов її виникнення та попередження.

Метою даної статті є розкриття головних закономірностей формування мотивів злочинів, учинених жінками, розгляд та аналіз причин та умов жіночої злочинності, визначення тих психофізичних властивостей жінки, які впливають на її суспільно-правову поведінку.

Жіноча злочинність є дуже цікавим явищем тому її вивченням займалося дуже багато дослідників, серед яких Ю.М. Антонян, Л.Ш. Берекашвілі, А.А. Габіані, В.В. Голіна, М.Н. Голоднюк, А.К. Звірбуль, В.М. Зирянов, І.А. Кирилова, В.О. Меркулова, В.А. Серебрякова, О.В. Серета, П.М. Тарновська, Д.А. Тузов, Г.Ф. Хохряков, Л.О. Шевченко, Т.М. Явчуновська, А.І. Яковлев та інші. Кримінологічні характеристики жіночої злочинності в Україні та питання її попередження в окремі роки досліджували на рівні кандидатських дисертацій А.Б. Блага, М.В. Стрюк, Т.А. Шулежко, В.В. Федусик.

На думку О. М. Джужі, В. В. Василевича, причини злочинності – це соціально-психологічні обставини, які безпосередньо спричиняють злочинність і закономірним наслідком яких є злочин, а умови злочинності – це комплекс явищ, які впливають на злочинність і є певними обставинами, що сприяють її виникненню та існуванню[1, с. 4].

А.І. Долгова класифікує детермінанти злочинності за двома підставами: за рівнем дії (субординації) виділяють причини й умови загалом та окремі її види, залежно від особливостей конкретного злочину; за змістом – соціально-економічні, виховні, правові, організаційно-управлінські та інші причини, причому соціально-психологічні детермінанти є безпосередніми причинами злочинності [2, с. 146].

Н.В. Кузнецова вважає, що соціально-психологічна причина злочинності передбачає деформації групової, індивідуальної свідомості економічного, морального, сімейно-побутового характеру, які необхідно трактувати як безпосередні причини жіночої злочинності. Деформації економічної свідомості на рівні групової й індивідуальної свідомості виявляються в певних різновидах користі, у переконанні неможливості правомірними шляхами розв'язати групою або індивідуально проблеми забезпечення гідного рівня життя собі та своїй родині [3, с. 62].

Також О. М. Джужі, Є. М. Моїсеєва, В.В. Василевич вважають, що злочинність об'єктивно детермінована історичними умовами життя суспільства, які визначені сукупністю економічних, соціальних та ідеологічних відносин. Серед причин злочинності виокремлюють психологічну, економічну та біологічну концепції[4, с. 40-41].

На нашу думку позиція вчених дуже вірна, оскільки жіноча злочинність включає у себе сукупність причин та умов, які підштовхують її до вчинення злочину.

Отже, причинами жіночої злочинності є:

- ✓ посилення соціальної нерівності людей, формування соціальних класів – від багатих до бідних;
- ✓ антигромадські явища, такі як алкоголь, наркоманія, проституція, бродяжництво;

- ✓ зменшення ролі сім'ї та її послаблення соціального контролю;
- ✓ процес «ужесточення» звичаїв в суспільстві ;
- ✓ впровадження моралі збагачення усіма доступними засобами;
- ✓ зміцнення правового нігілізму та зневага до закону.

У силу ряду біологічних, психологічних чинників жінка покликана виконувати специфічні функції і ролі, які роблять її особливо вразливою в плані соціальної оцінки, громадської думки, гостроти реагування держави на аномальну поведінку.

Призначення жінки – стати матір'ю і вихователькою своїх дітей , цементуючою «силою» мікроелемента суспільства – сім'ї, зумовлює значимість соціально схвалюваних і допустимих форм поведінки, дають простір для творчої, діяльності у сфері суспільного виробництва, в сімейно – побутовій сфері. В її основі велике місце займає психологічний критерій: вбивство з пристрасті, по материнській любові, по статевої любові, вбивство на ґрунті притуплення морального почуття, вбивство на ґрунті статевої відносин. З цієї причини одні й ті ж вбивства, наприклад, чоловіків – найчастіше з них, дітовбивство (у ряді окремих випадків), можуть зустрічатися в різних групах, розділених по психологічному критерію. У меншій мірі використовується критерій агресивної спрямованості (дітовбивство) або його мотив (корисливі вбивства, вбивства з помсти). Якщо брати в розрахунок спрямованість вбивств на конкретних осіб і його мотиви, то можна разом з автором виділити наступні види вбивств: мужевбивство, дітовбивство, вбивства корисливі, з помсти, випадкові, вбивства нервово і душевнохворих [8 , с. 5]

Оскільки жінок відрізняє особливе становище в системі функціональних відносин у суспільстві , відхилення в поведінці найбільш яскраво проявляються в тяжкі наслідки, що відносяться безпосередньо до особистості, сім'ям, фізичному і моральному становленню підростаючого покоління, суспільства в цілому. Однак, життєва активність, зусилля окремих жінок направляються не на множення громадських багатств, а на вишукування шляхів і засобів для вилучення протиправним способом доходів, здатних задовольнити матеріальні або інші потреби .Але на нашу думку держава також винна в цьому: жінка, яка захищає свою сім'ю, йде на крадіжку, щоб прогодувати власну дитину, оскільки держава не може її забезпечити і тим самим сама підштовхує її на порушення закону. Але при цьому наноситься суспільству моральний збиток, «який виражається в тому, що жінки, котрі стали на злочинний шлях, тим самим розбещують, деморалізують оточуючих, особливо негативний вплив, надаючи на підростаюче покоління фактом свого матеріального благополуччя, досягнутого шляхом різного роду махінацій, нерідко залишаються нерозкритими і безкарними «.

Жіноча злочинність характеризується поряд з рисами, спільними для всієї злочинності певною специфікою, яка дозволяє виділяти і розглядати цю категорію злочинів у ролі щодо самостійного елемента злочинності [6].

У мотивації злочинної діяльності у жінок, як при скоєнні корисливих, так і насильницьких злочинів, велике значення набувають такі мотиви, які тісно пов'язані з сімейно – побутовою сферою. Поведінка жінок значною мірою визначають і злочини без чітко вираженого мотиву.

Специфічною особливістю корисливої злочинності жінок є переважно повторність тотожних або ж однорідних посягань на власність ненасильницького спрямування.

Однією із негативних тенденцій сучасної жіночої корисливо-майнової злочинності є більш швидке її зростання: майже п'ята частина всіх крадіжок, 36 % крадіжок, поєднаних із проникненням у житло. Проте за наслідками, способом вчинення (за умови вчинення злочину жінкою одноособово) ці крадіжки не становлять тієї особливої суспільної небезпеки як такої, що зумовлює необхідність застосування

позбавлення волі. Як правило, жінки вчиняють крадіжки, які не вимагають застосування насильства і спеціальних технічних засобів, завдають незначної шкоди[8,с. 128].

Крайня міра моральної і соціальної інертності, низька самооцінка зумовлюють той факт, що здебільшого жінки стають жертвами свого конформізму, оскільки сильно піддаються зовнішньому впливу. Більшість злочинів корисливого спрямування вчиняються жінками у співучасті з іншими особами. Зокрема, це стосується крадіжок, поєднаних із проникненням у житло (інше приміщення, сховище): майже кожна друга жінка є співвиконавцем злочину разом із чоловіком (чоловіками), і лише кожна четверта зорганізувалася для виконання небезпечного діяння з іншими жінками (жінкою). Якісний склад групи за статевою приналежністю зумовлював тяжкість злочину, залежно від способу вчинення, застосування чи не застосування насилля. Злочини, що вчиняла жінка з чоловіками, зазвичай призводили до значних шкідливих наслідків, завдавали більші збитки .

Найбільшу питому вагу серед жіночої насильницької злочинності становлять вбивства на сімейно-побутовому ґрунті, вчинені жінкою внаслідок провокуючої, протиправної поведінки потерпілого, коли жінка вдається до вбивства як до самозахисту, доведена до відчаю пияцтвом, побоями, знущанням чоловіка. В умовах соціально-економічних негараздів, які значною мірою впливають на соціально-психологічний стан сімейно-побутових відносин і виникнення сімейного неблагополуччя, зростають тяжкі насильницькі злочини в сім'ї. Мотивами вбивств і тяжких тілесних ушкоджень стають прагнення вирішити проблемні ситуації, конфлікти; помста, ревності, корисливість, страх тощо.

Жінка призвана бути дружиною, матір'ю оберігати власну родину, але частіше усього жінки схильні до вбивства своєї новородженої дитини. Оскільки після пологів жінка може впасти у депресію, її гормональний та психічний стан нестабільний, розлад психіки, що виникає зазвичай у перші 2-4 тижні після пологів (післяпологовий психоз).

Дітовбивство – правопорушення, нерідко зустрічається при різних ступенях розумової відсталості. У характері дітовбивців виступають такі риси, як депресивні ознаки і боязнь спілкування. Серед вбивць немовлят «найчастіше психічно здорових жінок, як правило, відзначалися такі риси характеру, як тривожність, невпевненість у собі, боязкість, підвищена вразливість, низький рівень стійкості до стресів. Зазначені особистісні особливості обумовлюють в умовах затяжного перебігу психотравмуючої ситуації, накопичення емоційної напруги «. «Необхідно також враховувати ряд специфічних фізіологічних чинників, обумовлених вагітністю і післяпологовим періодом. Самі пологи є специфічним стресом, на тлі якого в період, що відноситься до скоєння дітовбивства, у жінок відзначається гостра розгубленість, дезорганізація поведінки, недостатній облік своїх дій, зниження прогнозу своїх дії і адекватної оцінки ситуації в цілому». Основними способами дітовбивства є удушення і утоплення [8, с. 68].

Жертвами сімейно-побутових злочинів стають подружжя, діти, сусіди, співмешканці, родичі, друзі та знайомі. За деякими спостереженнями, в організації вбивств родичів на замовлення, як це не дивно, «пріоритет» належить жінкам.

Ця категорія жінок серед осіб, які уперше відбувають позбавлення волі за вчинення умисного вбивства, становить понад 80 %. Така група діянь стосується специфічної сфери суспільних відносин, характеризується суттєвими кількісними відмінностями, які відтворюють типовий значно відмінний (порівняно із основним складом злочину) ступінь суспільної небезпечності вчиненого та особи винної за об'єктивними (місце, спосіб, стосунки винної з потерпілим) та суб'єктивними (наявність особливого психічного стану жінки, зумовленого сукупністю емоційно-

чуттєвих, фізіологічних властивостей) обставинами. У 84,5 % випадків судом зазначено, що стосовно підсудної була провокуюча, протиправна поведінка потерпілого [7, с.10].

Вбивства частіше жінки вчиняють без свідків або при їх мінімальній кількості. У деяких випадках жінки вбили своїх чоловіків, співмешканців з помсти за образу та насилля напередодні, коли вони спали, знаходилися у стані алкогольного сп'яніння, що є специфічним способом розправи людини, яка є фізично слабшою за потерпілого. Лише 6,5 % жінок заздалегідь обмірковували деталі убивства і готувалися до цього. Взагалі за умов міжособистісного сімейно-побутового конфлікту виявляється специфічний варіант впливу жінки та поведінки потерпілого на результат конфлікту. Якщо у сутичках між чоловіками до останнього моменту кожне має рівні можливості стати злочинцем, або потерпілим, зовсім інша ситуація постає під час сварки, бійки між чоловіком та жінкою. Анатомо-фізіологічні властивості жінки позбавляють її таких потенційних можливостей. Тому така невтішна статистика щодо значної кількості жінок, які потерпають від насилля (на одне вбивство чоловіка дружиною припадає сім убивств дружин чоловіками). За різних причин (соціально-економічних, суб'єктивних) жінки не лише не йдуть (або не можуть піти) від особи, яка завдає їй фізичного та психічного болю, але й дуже рідко заявляють про такі інциденти у сім'ї (лише у трьох випадках з кожних ста жінка звертається в правоохоронні органи)[7, с. 12]

Особливий психічний стан жінок, спровокований довготривалими психотравмуючими ситуаціями або ж безпосередньо конкретною негативною ситуацією, фізичним, психічним знущанням потерпілого, зумовлює актуальність питання свободи волі жінки за умов протиправної поведінки потерпілого, можливості правильного вибору варіанта поведінки. Наявність особливих конкретних життєвих ситуацій, за умов їхнього безпосереднього впливу на поведінку жінки, знижують ступінь небезпеки розглядуваного виду злочинного діяння.

Враховуючи вище сказане ,слід вказати на умови жіночої злочинності, якими виступають суспільні явища, що безпосередньо не впливають на вчинення злочину, однак позначаються на механізмах формування та дії причини, посилюючи їх значущість. Від умов, що супроводжують учинення конкретного злочину, залежить вибір способу реалізації злочинного наміру й об'єкта злочинного посягання; умови визначають розміри та характер завданого збитку, місце й час учинення злочину.

Одним із мотивів злочинної поведінки жінок є образа, спричинена переважно ревнощами. Жінки надмірно емоційні, що й призводить до вчинення тяжких злочинів із зазначених причин [9, с. 79].

Також свій відбиток надає й соціальне середовище .У неблагополучних сім'ях, якщо батьки алкоголіки, наркомани, б'ють, знущаються над дитиною це відкладає відбиток на психіку дитини, на сприйняття світу. У дитини формується агресивність, відчуття неповноцінності, ненависть до людей, а в деяких випадках дитина закривається в особі та боїться суспільства.

За даними дослідження О. М. Джужі, В. В. Василевича, А. М. Антоняна, майже 15% засуджених жінок мають різні психічні аномалії. Найчастіше це гостра форма алкоголізму, психопатії, органічні ушкодження центральної нервової системи, наслідки мозкових травм. Крім того, у неповнолітніх засуджених виявлено венеричні захворювання (сифіліс і гонорея). На наш погляд, держава має надавати допомогу, передусім, дівчатам-підліткам, які опинилися в скрутному становищі й учиняють антигромадські дії, для чого необхідно впроваджувати комплекс індивідуальних виховних заходів, установлювати опіку й піклування, направляти в дитячі будинки, школи- інтернати, влаштовувати на роботу чи навчання, надавати медичну допомогу,

оскільки більшість дівчат-правопорушниць страждають на венеричні, соматичні та психічні захворювання[5, с. 86].

Таким чином, жіноча злочинність має свою специфіку ,передбачає цілий комплекс питань, які повинні вирішуватися державою та суспільством . Тобто жінка повинна відчувати себе перш за все матір'ю ,дружиною ,але пам'ятати про рівність між жінкою та чоловіком. На відміну від цього держава повинна забезпечувати фінансову, матеріальну допомогу та соціальну підтримку, надати можливість жінці заробляти та займати посади такі, як і чоловік .

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Джужа О.М. Кримінологія: [підруч.]/ Джужа О.М. – К.: Юрінком Інтер, 2009.
2. Долгова А.И. Кримінологія: [учеб.]/ Долгова А.И. – М., 2008. – 146 с.
3. Кузнецова Н.Ф. Предупреждение и преступность / Н.Ф.Кузнецова. – М. : Наука, 2011. – 326 с.
4. Джужа О.М. Кримінально–виконавче право : [курс лекцій] .– К.:2002. – 326с.
5. Джужа О.М.Кримінологія / [О.М.Джужа,В.В.Василевич та ін.].–К.:Прецедент, 2009.– 286 с.
6. Емха Б. Психологічна характеристика мотивації жіночої злочинності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpfsp/2009_14_1/14-1-31-Emkha.pdf: Національна бібліотека ім. Вернадського ,2010р.-1 електрон. Опт. Диск (CD-ROM):кольор.;12 см.- Систем. вимоги: Pentium-100,RAM 32Mb,SVGA, 1 Mb,русифікована ОСWINDOWS 98, ME, 2000,XP,1300 Mb на HDD (при повній інсталяції).-Назва з контейнера.
7. Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності: автореф. дисерт. на здобуття наук. ступеня доктора юрид. наук.:спец.12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / В.О. Меркулова.–Київ, 2003. – 18 с.
8. Н. Г. Шумский, Н. Б. Калюжная, И. В. Ювенский. Женщины убийцы. Очерки судебной психиатрии.– СПб, 2004.
9. Абдюкова Н.В.Жіноча злочинність як психологічна проблема /Н.В.Абдюкова // Збірник наукових праць: філософія, соціологія,психологія.– Івано-Франківськ,2008:ВДВ ЦІТ 2008.– Вип. 13, ч.2 .– С. 77–83.

УДК 340.12

ЗЛОВЖИВАННЯ ПРАВОМ: ДОПУСТИМІСТЬ ІСНУВАННЯ ТА СУТТЄВІ ОЗНАКИ

О. О. Черніков, В. А. Малига

Резюме. У даному дослідженні обґрунтована допустимість існування категорії «зловживання правом», виявлені суттєві ознаки даного юридичного феномену. Встановлено, що єдиною підставою кваліфікації діяння суб'єкта права як зловживання правом є юридичний склад, який складають встановлені сутнісні загальні ознаки.

Ключові слова: зловживання правом, суб'єктивне право, правова поведінка.

Проблема зловживання правом на сучасному етапі розвитку суспільства постає все гостріше, адже з одного боку, подібні діяння є розповсюдженими на практиці, а з іншого – складність розуміння змісту цього явища обумовлює різноманітні погляди науковців на цей юридичний феномен.

Незважаючи на те, що проблема зловживання правом досліджується ще з часів римського права, ступінь її наукової розробки невисокий. Теоретичну основу досліджуваного питання складають праці багатьох вітчизняних та зарубіжних фахівців. Проблему зловживання правом досліджували Агарков М.М., Бару М.І., Братусь С.М., Горбась Д.В., Грибанов В.П., Зайцева С.Г., Іоффе О.С., Калюжний Р.А., Курбатов А.Я., Малєїн Н.С., Маліновський О.О., Муранов А.І., Покровський Й. О та інші вчені.

Метою даної статті є конкретизація найбільш типових ознак зловживання правом, дослідження сутності цього юридичного феномена.

У сучасній світовій правовій ідеології вже давно закріплено принцип неприпустимості зловживання правом. Так, ст. 29 Загальної декларації прав людини (1948 р.) вказує, що при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна